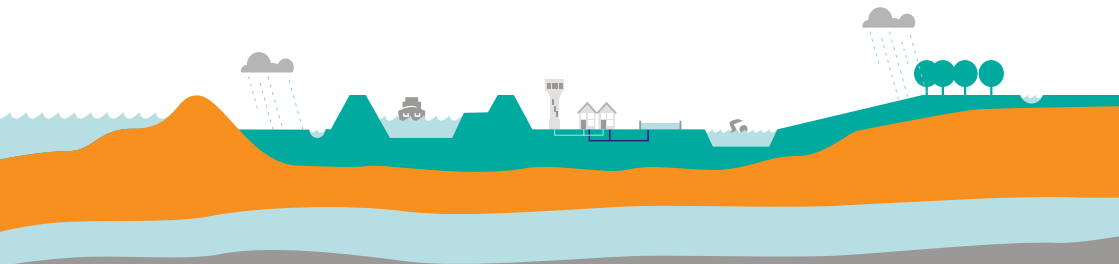

De staat van ons water

Rapportage over de uitvoering van het waterbeleid in 2018

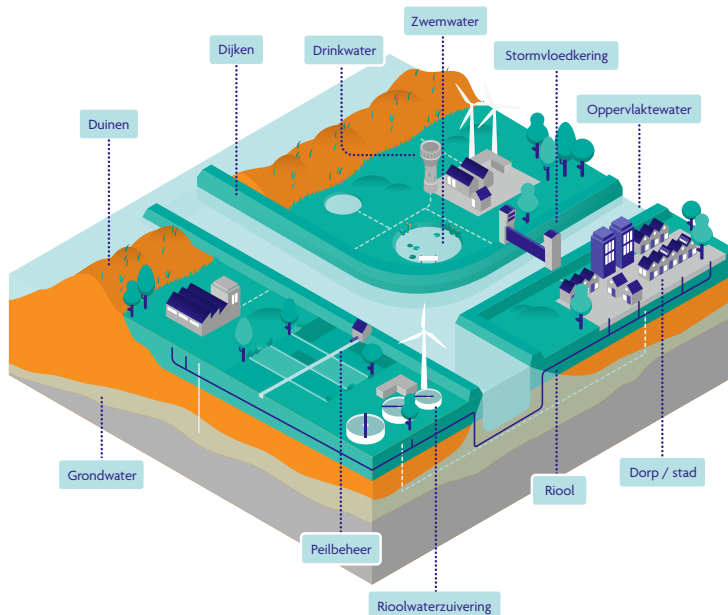
verder met ons water

Voorwoord

Met de Staat van Ons Water rapporteert de minister van Infrastructuur en Waterstaat elk jaar in mei aan de Tweede Kamer over de voortgang van het waterbeleid in het afgelopen kalenderjaar. Het betreft een gezamenlijke rapportage van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Oorspronkelijk was de Staat van Ons Water gericht op de doelgroepen Tweede Kamer, waterprofessionals en burgers. De partners van het Bestuursakkoord Water hebben besloten om de rapportage dit jaar in te korten en vooral te richten op verantwoording aan de Tweede Kamer. Desgewenst is meer informatie te vinden via de links in de tekst.

Waterprofessionals en burgers kunnen voor hun informatie terecht op helpdeskwater.nl en onswater.nl. Deze laatste website geeft op laagdrempelige wijze publieksinformatie over de belangrijkste waterthema's. Omwille van de transparantie is de Staat van Ons Water op beide websites te downloaden.

Inhoud

Voorwoord	2
1 Waterveiligheid	4
2 Waterkwaliteit en de waterketen	9
3 Water en leefomgeving	13
4 Grote wateren	18
5 Duurzaamheid	21
6 Internationaal	24
7 Financiën en doelmatigheidswinst	26
Colofon	31

1 Waterveiligheid

Waterkeringen, zoals dijken, duinen en dammen, beschermen zestig procent van Nederland tegen overstromingen. In dit gebied wonen negen miljoen mensen en wordt zeventig procent van ons bruto nationaal product verdiend. Voortdurende aandacht voor de waterveiligheid is daarom van cruciaal belang.

Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

In 2018 heeft Nederland op grond van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's de [voorlopige overstromingsrisicobeoordeling](#) uitgevoerd van de vier Nederlandse gedeeltes van Europese stroomgebieden en gebieden aangewezen met een potentieel significant overstromingsrisico. Onderdeel van de beoordeling was een [onderzoek](#) dat het risico op lokale kortstondige overstromingen ten gevolge van intense neerslag landelijk in beeld bracht.

Rivieren

In het BO MIRT van november 2018 zijn [besluiten](#) genomen over het starten van projecten langs de Maas in de periode tot 2028 en is de voortgang gemeld van lopende projecten. Er is besloten dat het project Oeffelt onder voorwaarden naar de planuitwerkingsfase gaat. De invulling van deze voorwaarden is nog niet afgerond. Daarnaast is afgesproken dat Rijk en regio voornemens zijn bij te dragen aan de verlenging van de brug Veerweg Alphen. Hierover worden nog nadere afspraken gemaakt. Ten slotte is afgesproken dat onder voorwaarden het MIRT-onderzoek voor de Lob van Gennep overgaat naar de verkenningfase en dat vanuit het MIRT-onderzoek Maasoeverpark de verkenning Alem wordt gestart. Ook deze verkenningen gaan pas van start als de voorwaarden definitief zijn ingevuld.

Voor alle bovengenoemde projecten dragen Rijk (vanuit het Deltafonds) en regio gezamenlijk de kosten.

De [voorkeursbeslissing](#) voor de MIRT-verkenning Varik-Heesselt is het alternatief dijkversterking.

Integraal Riviermanagement

In de [waterbrief](#) van 21 juni 2018 gaf de minister van Infrastructuur en Waterstaat lenW aan te willen starten met een programma Integraal Riviermanagement. In de [Deltafonds Rijksbegroting 2019](#) en het bijbehorende [Deltaprogramma 2019](#) is 375 miljoen gereserveerd voor het programma Integraal Riviermanagement voor de periode 2029-2031.

Kust

Op 15 februari 2018 heeft de minister van IenW de herziene basiskustlijn vastgesteld. De herziene basiskustlijn is weergegeven op een interactieve [kaart](#). Hierop is per kustvak te zien hoe de Nederlandse kust zich ontwikkelt ten opzichte van de basiskustlijn. Op 5 juli 2018 stuurde de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een [brief](#) naar de Tweede Kamer over de voortgang van het Kustpact.

Versterking van de kust vindt plaats door middel van periodieke zandsuppletie. Het [suppletieprogramma](#) wordt jaarlijks geactualiseerd. Voor de periode 2016-2019 is tijdelijk minder zand nodig om aan de doelstellingen te voldoen. Om de basiskustlijn en het kustfundament te kunnen handhaven, wordt in deze periode ongeveer 28 miljoen m³ zand gesuppleerd. Aanvullend wordt 5 miljoen m³ voor de pilot Amelander Zeegat gesuppleerd. In 2018 is 10,8 miljoen m³ zand gesuppleerd.

Zeespiegelstijging

Met het Deltaprogramma worden maatregelen genomen om Nederland te beschermen tegen de effecten van de mogelijk versnelde zeespiegelstijging. Om de onzekerheid over de zeespiegelstijging te reduceren en in beeld te brengen welke maatregelen Nederland neemt voor de waterveiligheid en zoetwatervoorziening, is in 2018 een start gemaakt met de oprichting van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Dit programma wordt met een Joint Fact Finding benadering uitgevoerd door Rijk, regio, kennisinstellingen en de andere partners van het Deltaprogramma. Het kennisprogramma loopt door tot 2026. De uitkomsten van het programma vormen – samen met de periodiek herziene klimaatscenario's van het [Intergovernmental Panel on Climate Change](#) en het KNMI – input voor de herijking van het Deltaprogramma. Het Deltaprogramma kan dan bij een versnelde zeespiegelstijging na 2050 aanpassingen in de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën doorvoeren.

Primaire waterkeringen

De primaire waterkeringen van Nederland bieden bescherming tegen overstromingen bij hoogwater vanuit de Noordzee, de Waddenzee, de grote rivieren Rijn, Maas en Westerschelde, de Oosterschelde, het IJsselmeer, het Volkerak-Zoommeer, het Grevelingenmeer, het getijdedeel van de Hollandsche IJssel en de Veluwerandmeren. In 2018 zijn diverse stappen gezet om de [nieuwe waterveiligheidsnormen uit 2017](#) op te nemen in de Omgevingswet.

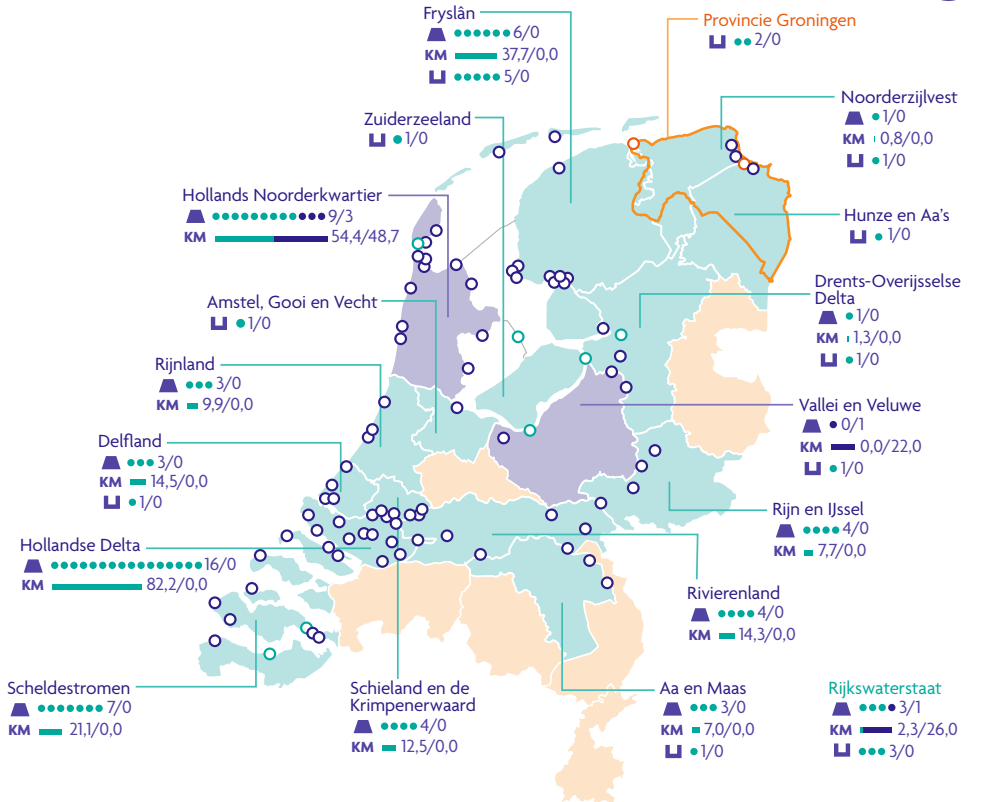
Op 23 maart 2018 zijn de [eindevaluaties](#) van de projecten Zandmaas-Grensmaas en Ruimte voor de Rivier aangeboden aan de Tweede Kamer. Op 18 september 2018 is het [MIRT overzicht 2019](#) aangeboden aan de Tweede Kamer, met hierin de stand van zaken van de projecten Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), IJsseldelta fase 2 en Afsluitdijk.

Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Stand van zaken per 31 december 2018

Aantal projecten

87

Waterschappen

- alle projecten gereed
- projecten in uitvoering
- geen projecten

Projecten

- waterschappen
- provincie Groningen
- Rijkswaterstaat

Voortgang (aantal)

- dijken, dammen, duinen
- kunstwerken
- 2/1 gereed/in uitvoering

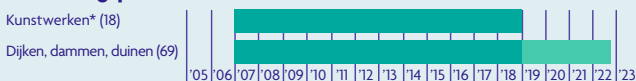
Voortgang (kilometer)

- KM dijken, dammen, duinen
- 7,0/4,0 gereed/in uitvoering

Doelstelling

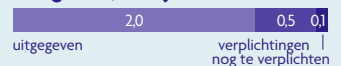
Versterken van 362 km dijken, dammen en duinen en van 18 kunstwerken, om de inwoners van Nederland een betere bescherming tegen hoogwater te bieden.

Uitvoeringsperiode

* Sluizen en gemalen

Budget €2,7 miljard

Voortgang 87 projecten

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Programma 2019-2024

Keringen / kunstwerken

927
km

470
stuks

Legenda

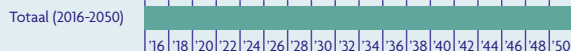
- Lopend programma 2019-2024
- Projectoverstijgende verkenningen
  - Piping
  - Centraal Holland
  - Waddenzeedijken
  - Overijsselse Vecht
- Overige POV's (niet weergegeven)
  - Voorlanden
  - Macrostabiliteit
  - Kabels en Leidingen
  - Gebiedseigen Grond

Doelstelling

In 2011/2013 zijn de primaire waterkeringen getoetst aan de toen geldende normen. In het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden die dijken, dammen en kunstwerken aangepakt die toen niet op orde waren. Het gaat daarbij om 1302 km aan dijktrajecten en 799 kunstwerken. Hiervan zitten 922 km en 470 kunstwerken in het HWBP (bron Deltaprogramma 2017) en de rest in andere lopende uitvoeringsprogramma's (RvdR en HWBP2). Inmiddels zien we dat de 922 km 927 km is geworden. Dit verschil wordt veroorzaakt door scopewijzigingen. Met het eerste landelijke veiligheidsbeeld in 2023 op basis van de nieuwe normen wordt meer bekend over de omvang van de totale veiligheidsopgave tot 2050.

Uitvoeringsperiode

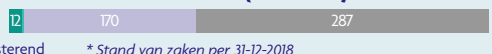
Budget*

Dijken 2019-2024 (927 km)*

Kunstwerken 2019-2024 (470 stuks)**

* Stand van zaken per 31-12-2018

** Cijfers per fase voor de kunstwerken zijn niet geactualiseerd.

Regionale waterkeringen

Naast primaire waterkeringen kent Nederland 10.776 kilometer regionale waterkeringen, waarvoor de provincie veiligheidsnormen vaststelt. Informatie over waterkeringbeheer door de waterschappen is beschikbaar via het [WAVES dashboard](#) en in de rapportage [Waterschapsspiegel](#).

Muskus-, beverratten en bevers

Het onder controle houden van de [muskus- en beverrattenpopulatie](#) is van belang om schade aan waterstaatswerken te voorkomen. Het aantal gevangen muskusratten daalde in 2018 ten opzichte van 2017 met 14 procent. Het aantal gevangen beverratten steeg in het afgelopen jaar met twee procent. Hiervan werd 95 procent gevangen in een strook van vijf kilometer langs de grens met Duitsland.

In 2018 kwam het [eindrapport](#) van de Veldproef Muskusratten gereed. Uit dit rapport blijkt dat het hele jaar door bestrijden de meest effectieve vorm van muskusrattenbeheer is.

Ook graverij door bevers in waterkeringen vormt een gevaar voor de waterveiligheid.

Bovendien zorgen beverdammen voor ontregeling van het waterpeil. Rijkswaterstaat en de waterschappen werken samen met de Zoogdiervereniging aan de aanpak van het probleem, aangezien de bever op de lijst van beschermde diersoorten staat.

2 Waterkwaliteit en de waterketen

Het Nederlandse waterkwaliteitsbeleid is gericht op de doelstellingen uit de Europese Kaderrichtlijn Water. Uit monitoring blijkt dat de waterkwaliteit de laatste decennia flink is verbeterd. Maar er blijven opgaven voor de aanpak van onder andere meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en nieuwe chemische stoffen.

Delta-aanpak Waterkwaliteit

De bestuurlijke aansturing van de [Delta-aanpak Waterkwaliteit](#) is versterkt door de instelling van drie bestuurlijke versnellingsstafels voor de prioritaire onderwerpen: de landbouwtafel (meststoffen en gewasbescherming), de stoffentafel (opkomende stoffen en medicijnresten) en de brede tafel (met verbindende acties zoals [Kaderrichtlijn Water](#), analyses, kennisimpuls en communicatie).

Waterbeheerders hebben regionale analyses uitgevoerd. Onder leiding van het Planbureau voor de Leefomgeving en in nauwe samenwerking met kennisinstellingen is in 2018 gestart met de integrale, nationale analyse. De analyse brengt in beeld welke resterende waterkwaliteitsopgaven er nog zijn en welke maatregelen hier een oplossing voor kunnen bieden. De aanscherping van de opgaven is de basis waarop waterbeheerders besluiten over een nieuw maatregelenpakket voor de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027.

Kaderrichtlijn Water (KRW) en stroomgebiedbeheerplannen

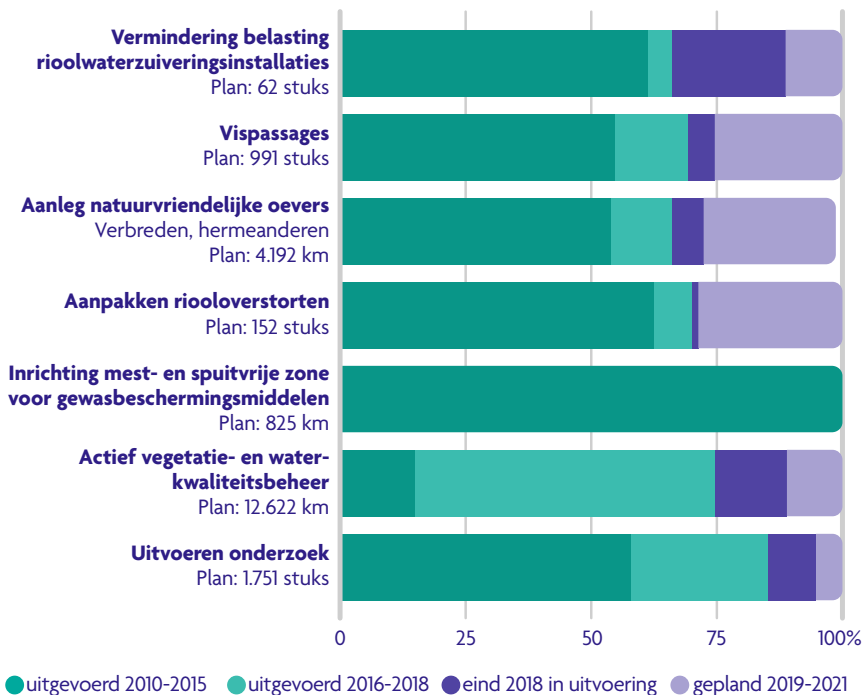
De [uitvoering](#) van de gebiedsgerichte maatregelen uit de [KRW stroomgebiedbeheerplannen 2016-2021](#) ligt op schema (zie onderstaande infographic). De maatregel 'Aanleg van natuurvriendelijke oevers' komt niet uit op 100 procent doordat waterbeheerders tussentijds hun ambitie hebben bijgesteld. Voor de rijkswateren zijn de maatregelen nader beschreven in de [KRW-jaarrapportage](#). Daarnaast is er een aanzienlijke toename van gebiedsgerichte maatregelen, die worden uitgevoerd in het kader van het [Deltaplan Agrarisch Waterbeheer](#). Er lopen inmiddels zo'n 350 projecten om de waterkwaliteit in de agrarische sector te verbeteren. Bij de generieke maatregelen om de doelen van de KRW te halen, is vooral het beleid voor mest en gewasbeschermingsmiddelen van belang.

Het [zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn](#), de [Bestuursovereenkomst](#) om de nitraatuitspoeling bij agrarische bedrijfsvoering in 34 grondwaterbeschermingsgebieden tegen te gaan en de [Versterkte handhavingsstrategie mestregelgeving](#) zijn in uitvoering. Op 1 januari

2018 ging een zuiveringsplicht in voor afvalwater van de glastuinbouw dat gewasbeschermingsmiddelen bevat.

Kaderrichtlijn Water

Voortgang gebiedsgerichte maatregelen stroomgebiedbeheerplannen

Opkomende stoffen

In 2018 is het uitvoeringsprogramma [Aanpak opkomende stoffen in water](#) opgesteld. Hierin is onder meer het doorlichten van zeventig watervergunningen als pilot opgenomen, als mogelijke opmaat voor een meer grootschalige doorlichting. Er wordt een opleidingsprogramma voorbereid voor vergunningverleners water bij alle bevoegde gezagen, met als doel om de vergunningverleningspraktijk voor industriële lozingen te verbeteren. Daarnaast zijn acties in gang gezet omtrent monitoring en normstelling van opkomende stoffen om de mogelijke probleemstoffen voor drinkwater beter in beeld te brengen en nog beter grip te houden op de kwaliteit van de bronnen voor de drinkwatervoorziening.

Medicijnresten uit water

Met alle ketenpartners is in 2018 het uitvoeringsprogramma [Medicijnresten uit water](#) opgesteld, waarin maatregelen staan van bron tot zuivering. Met extra geld uit het regeerakkoord is eind 2018 de eerste pilot zuivering medicijnresten bij de rioolwaterzuivering van Aarle-Rixtel gestart. De zorgsector ondertekende met de minister van VWS in oktober 2018 de Green Deal Duurzame Zorg. Het terugdringen van medicijnresten in water is één van de vier pijlers.

(Micro)plastics

De aanpak van (micro)plastics in rivieren ging in 2018 van start met geld uit het regeerakkoord. In een brief aan de Kamer [schrijft](#) de Staatssecretaris dat €10 miljoen uit de enveloppe voor Natuur en Waterkwaliteit bestemd is voor maatregelen om microplastics te reduceren. Er wordt gekeken naar de bronnen, monitoringstechnieken en de mogelijkheden van afvangen.

Zwemwater

Er zijn in Nederland 725 officieel aangewezen zwemwaterlocaties. In 2018 was de waterkwaliteit van 95 procent van deze locaties uitstekend, goed of aanvaardbaar. Via een [website](#) en app kunnen burgers de actuele waterkwaliteit opvragen. Meer informatie over de zwemwaterkwaliteit en gegevens van waterschappen rondom blauwalgproblematiek is beschikbaar via het [WAVES dashboard](#).

Drinkwaterkwaliteit

Uit de jaarlijkse [ILT rapportage](#) blijkt dat de drinkwaterbedrijven drinkwater van goede kwaliteit leveren dat voldoet aan de wettelijke eisen. De verleende ontheffingen voor de inname van oppervlaktewater en grondwater laten zien dat de kwaliteit van de drinkwaterbronnen wel een aandachtspunt blijft. Meer informatie is te vinden via de websites van de drinkwaterbedrijven.

In 2018 heeft de Europese Commissie een [voorstel](#) voor herziening van de Drinkwaterrichtlijn gepubliceerd, met nieuwe probleemstoffen. Ook zijn de onderwerpen 'toegang tot drinkwater' en 'verbeterde informatievoorziening aan de burger' opgenomen, die laatste als reactie op het Europese Burgerinitiatief *Right2Water*. Over dit voorstel hebben de lidstaten in 2018 overlegd. Een belangrijk onderwerp dat ontbrak en door de lidstaten is toegevoegd, is 'regelgeving van materialen (zoals kranen en leidingen) en chemicaliën die in de drinkwatervoorziening worden gebruikt'.

Naar aanleiding van een [uitzending van Zembla](#) zijn Kamervragen gesteld over de legionellarisico's van seniorencomplexen, die vanwege wijzigingen in de zorgwetgeving niet meer als prioritair worden aangemerkt. De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft daarop [aangekondigd](#) dat de regelgeving wordt aangepast, zodat locaties waar continu zorg

wordt verleend weer prioritair worden. Dit beleid wordt ondersteund door een wijziging van het RIVM-document [Preventie en melding van legionellabacteriën in water, Deel B](#).

Rioolwaterzuivering

De waterschappen zuiveren het vervuilde water dat via de riolering wordt afgevoerd. Gegevens over het zuiveringsbeheer zijn beschikbaar via het [WAVES dashboard](#).

In september 2018 werd bekend dat een aantal personen bij Boxtel en Son Legionellose hadden opgelopen door rioolwaterzuiveringsinstallaties. Naar aanleiding van Kamervragen kondigde de minister van IenW een onderzoek aan naar de locaties van rioolwaterzuiveringsinstallaties met een legionellarisico en de preventieve maatregelen die kunnen worden getroffen. De resultaten van dit [onderzoek](#) worden medio 2019 verwacht.

Samenwerking in de waterketen

De gemeenten en waterschappen hebben hun [krachten gebundeld](#) in 49 regio's, waarbij ook de drinkwaterbedrijven zijn betrokken.

Er is grote tevredenheid over de werking van het Bestuursakkoord Water (BAW). Nieuwe ontwikkelingen vragen om extra afspraken, om ervoor te zorgen dat Nederland ook in de toekomst de beschikking houdt over een veilig en duurzaam watersysteem. Op 19 november 2018 zijn daarom de [Aanvullende afspraken Bestuursakkoord Water](#) aan de Tweede kamer aangeboden. Het document bevat afspraken over de volgende onderwerpen:

- Kansen voor de informatiesamenleving.
- Risico's van digitale dreigingen (cybersecurity).
- Regionale samenwerkingen tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven.
- Implementatie van de Omgevingswet in de waterketen.

Kennisimpuls

De waterbeheerders, drinkwaterbedrijven en kennisinstituten begonnen in 2018 met de uitvoering van de kennisimpuls waterkwaliteit. Het gaat om kennisontwikkeling en kennisdeling op het gebied van alle prioritaire onderwerpen.

3 Water en leefomgeving

Door klimaatverandering krijgen we meer te maken met wateroverlast, droogte en hitte. Het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben de gezamenlijke ambitie om het Nederland van de toekomst klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Hiervoor zijn het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie en de Nationale Klimaatadaptatiestrategie opgesteld.

Interbestuurlijk Programma

Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen hebben op 14 februari 2018 met de ondertekening van het [Interbestuurlijk Programma](#) afgesproken om samen een bijdrage te leveren aan de aanpak van een aantal grote maatschappelijke opgaven, waaronder klimaatadaptatie.

Deltaplan Ruimtelijke adaptatie

Op 20 november 2018 hebben de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen, het Interprovinciaal Overleg en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) het [Bestuursakkoord Klimaatadaptatie](#) getekend. Daarin staan afspraken over de versnelling en intensivering van het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten van Nederland, zoals afgesproken in het [Deltaplan Ruimtelijke adaptatie](#) (DPRA) en de financiering daarvan.

Bouwregelgeving

Er moet klimaatbestendig worden gebouwd. Decentrale overheden verkennen de komende jaren (uiterlijk in 2022) of aanpassing van lokale regelgeving gewenst is om effectieve maatregelen te kunnen nemen. Het Rijk verkent voor 2020 of aanvullende (bouw)regelgeving nodig is om een klimaatbestendige inrichting te bevorderen. Onderzoek op dit onderwerp gebeurt in samenspraak met het Uitvoeringprogramma van de Nationale Klimaatadaptatiestrategie. In 2018 zijn in het DPRA-werkplan de volgende mijlpalen gerealiseerd:

- Formeren DPRA-werkgroep verkenning aanpassen bouwregelgeving.
- Plan van aanpak verkenning aanpassen bouwregelgeving.
- Inventarisatie knelpunten.

Een belangrijk onderdeel van de bouwregelgeving vormt het watertoetsproces. Sinds 2015 heeft de Unie van Waterschappen samen met het ministerie van (IenW) Infrastructuur en Waterstaat geïnventariseerd hoe en in welke mate waterschappen adviseren in het kader

van de [watertoets](#). Dit naar aanleiding van Kamervragen over dit onderwerp. De conclusies zullen in 2019 beschikbaar komen.

Stresstesten

Eind 2019 moeten door alle gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk stresstesten zijn uitgevoerd voor wateroverlast, hitte, droogte en de gevolgen van overstromingen. De stresstest geeft een beeld van de kwetsbaarheid voor weersextremen in een bepaald gebied.

De vrijgegeven [standaarden](#) vergroten de vergelijkbaarheid van stresstesten en dragen bij aan de kwaliteit ervan. Voor wateroverlast bijvoorbeeld is aangegeven welke buien (langdurige en piekbuien) van welke omvang moeten worden doorgerekend. Een groot deel van de gemeenten en waterschappen was in 2018 al bezig met de stresstesten voor één of meer thema's.

Op het [Kennisportaal ruimtelijke adaptatie](#) worden goede voorbeelden gedeeld en hulpmiddelen ontsloten om decentrale overheden te helpen bij de uitvoering van het DPRA.

Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS)

Het belangrijkste product van het NAS-programmateam in 2018 was het Uitvoeringsprogramma van de NAS ([UP NAS 2018-2019](#)). Het UP NAS is begin april 2018 aan de Tweede Kamer aangeboden.

De vraag van het agenderende [congres hittestress](#) van de NAS op 25 juni 2018 in Den Bosch was wat de overheid kan doen om de kwetsbaarheid voor hitte van mens, stad en natuur te verminderen. Een nieuw instrument van de NAS is de [adaptatie tool](#), die de gevolgen en risico's van klimaatverandering visualiseert. De tool is een hulpmiddel bij de nationale klimaatadaptatiedialogen en de risicodialogen in het kader van het [Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie](#). Samen met het Verbond van Verzekeraars is in december 2018 de [verzekeraarbaarheid van klimaatrisico's](#) voor een breed publiek in beeld gebracht. Op het kennisportaal wordt gewerkt aan [sectorpagina's](#) voor de verschillende NAS-sectoren.

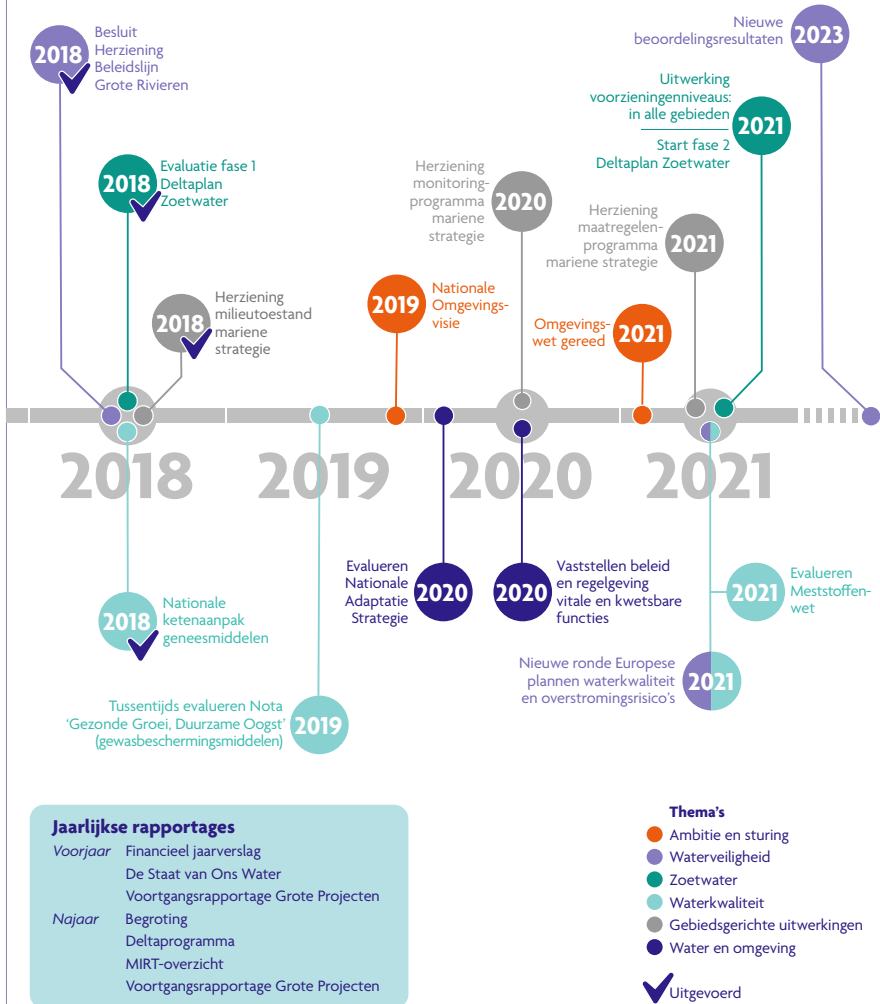
In september 2018 is de [concept-nota](#) voor een LIFE-IP subsidieaanvraag ingediend bij de Europese Commissie. In november 2018 is groen licht verkregen voor de uitwerking van het voorstel. Bij toekenning wordt een subsidie verstrekt van tien miljoen euro.

Nationaal Waterplan en Nationale Omgevingsvisie

Het [Nationaal Waterplan 2016-2021](#) vormt het integrale kader voor het waterbeleid van het Rijk voor de planperiode 2016-2021. Het geeft uitvoering aan de Europese richtlijnen voor waterkwaliteit, de mariene strategie en overstromingsrisico's. Op onderstaande infographic is de status van de mijlpalen te zien. De hoofdlijnen van het waterbeleid, onder

Mijlpalen Nationaal Waterplan 2016-2021

Routekaart voor de Tweede Kamer

meer die uit het Nationaal Waterplan 2016-2021, vormen een onderdeel van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De nadere uitwerking en uitvoering landen in het Nationaal Waterplan 2022-2027. Het overgangsrecht bij de Omgevingswet voorziet in omvorming van dit plan naar een aantal programma's onder de Omgevingswet. Op 13 april 2018 is

door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de [voortgang van de NOVI](#) gemeld aan de Tweede Kamer. Op 5 oktober 2018 bood de minister van BZK het [Kabinetperspectief NOVI](#) aan de Tweede Kamer aan.

Deltaprogramma Zoetwater

Met de [Deltabeslissing Zoetwaterstrategie](#) is de basis gelegd om de zoetwateropgave gezamenlijk op te pakken en ervoor te zorgen dat Nederland ook in de toekomst in drogere perioden over voldoende zoetwater beschikt. Dat gebeurt door het nemen van maatregelen, zoals het flexibel peilbeheer IJsselmeer, de Klimaatbestendige WaterAanvoer (KWA+) en Slim watermanagement, waarvan de meerwaarde in de zomer van 2018 al is aangetoond. Daarnaast wordt via het instrument Waterbeschikbaarheid gewerkt aan het bewustzijn van risico's op watertekort en het identificeren van maatregelen gericht op waterbeheerders, ruimtelijke inrichting en gebruikers.

In het bijbehorend [Deltaplan Zoetwater](#) staan alle maatregelen en onderzoeken voor de beschikbaarheid van zoet water, die onderdeel zijn van het [Deltaprogramma](#). Hierin staan ook afspraken over de financiële bijdragen van Rijk en regio. Het [Deltaprogramma](#) werkt adaptief; de ervaringen uit de zomer van 2018 worden meegenomen in de knelpuntenanalyse en de programmering van nieuwe maatregelen. Ook is er een [Kennissagenda Zoetwater](#), zodat alle betrokken partijen in samenhang werken aan nieuwe kennisontwikkeling en kennisdeling.

Beleidstafel Droogte

Het doel van de Beleidstafel Droogte is om de lessen van de droogte van 2018 te vertalen naar voorstellen, om beter voorbereid te zijn op het droogteseizoen van 2019 en daarna. Dat gebeurt in de vorm van verduidelijking of aanpassing van beleidskaders, regelgeving, normering, verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden, informatievoorziening en communicatie. De Beleidstafel Droogte wordt circa november 2019 opgeheven en draagt op dat moment de taken en werkzaamheden over aan de reguliere bestuurlijke gremia voor de verschillende thema's en sectoren.

Bodemdaling

Het verminderen van uitstoot van broeikasgassen uit veenweidegebieden kreeg in 2018 in het [Ontwerp van het Klimaatakkoord](#) (pagina 131-134) expliciet de aandacht. De partijen hebben de gezamenlijke doelstelling afgesproken om anno 2030 ten minste één megaton CO₂-equivalenten per jaar te reduceren uit veenweide. Dit wordt gerealiseerd met vernattingsmaatregelen op gebiedsniveau via een adaptieve aanpak. Bij de waterschappen zijn verschillende [onderwaterdrainage-projecten](#) van start gegaan om bodemdaling te verminderen.

Structuurvisie ondergrond

Op 11 juni 2018 is de [Structuurvisie Ondergrond](#) aan de Tweede en Eerste Kamer aangeboden. Na [overleg met de Tweede Kamer](#) is de uitvoering voortgezet. Een van de acties uit de structuurvisie betreft het borgen van de toekomstige drinkwatervoorziening; provincies bepalen de strategische grondwatervoorraden en het beschermingsbeleid wordt bijgesteld. Hierbij vindt afstemming plaats met andere maatschappelijke opgaven die met de ondergrond te maken hebben, zoals de energietransitie en klimaatadaptatie.

4 Grote wateren

Het Rijk draagt de verantwoordelijkheid voor de ecologische systeemkwaliteit, waterveiligheid en een goede zoetwatervoorziening in de grote wateren zoals het IJsselmeer, de Rijn-Maasdelta en het kust- en Waddengebied. De opgaven verschillen per gebied en worden integraal opgepakt. Ook is het Rijk verantwoordelijk voor watermaatregelen die bijdragen aan [Natura 2000-doelen](#).

Programmatiese aanpak Grote Wateren (PAGW)

Op 7 maart 2018 hebben de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) de Tweede Kamer [geïnformeerd](#) over hun ambitie voor toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie ([de PAGW](#)).

De ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) investeren in de projecten Getij Grevelingen en Buitendijkse Slibsedimentatie Eems-Dollard. Ook wordt onderzoek gedaan naar maatregelen in het Markermeer/IJsselmeer en Waddengebied.

Noordzee

Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM)

Op 21 juni 2018 is de actualisatie van [deel 1 van de Mariene Strategie](#) aan de Tweede Kamer gestuurd. Deze is in juli 2018 vastgesteld door het kabinet. Dit document beschrijft de goede milieutoestand, huidige milieutoestand, milieudoelen en indicatoren voor het Nederlandse deel van de Noordzee. De actualisatie lag van 2 maart tot en met 22 april 2018 ter inzage. In de [Nota van Antwoord](#) is aangegeven op welke manier de ontvangen zienswijzen zijn verwerkt.

Daarnaast is de Tweede Kamer op 6 november 2018 geïnformeerd over onder meer de aanpak van [plastic zwerfafval in rivieren](#) dat van daaruit de zee bereikt.

Noordzee 2030

Op 19 december 2018 publiceerde het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving het adviesrapport [Verkenning Noordzeestrategie 2030](#). Het advies kwam tot stand in het kader van de voorbereiding van de Strategische Agenda [Noordzee 2030](#) en mede naar aanleiding van de [motie De Groot](#).

IJsselmeergebied

Zoetwater / Flexibel Peilbeheer

In 2018 is een nieuw [peilbesluit](#) voor het IJsselmeergebied opgeleverd. Begin 2019 wordt het sturingsprotocol vastgesteld, waarmee het flexibel peilbeheer in het IJsselmeergebied in de praktijk kan worden toegepast.

Agenda IJsselmeergebied 2050

Op 17 mei 2018 heeft de minister van IenW, namens het kabinet samen met zestig belanghebbenden de [Agenda IJsselmeergebied 2050](#) getekend. Daarmee onderschrijven zij het belang van het IJsselmeer als icoon van de Nederlandse waterwerken en voor recreatie, natuur en de economie. In december 2018 is de Uitvoerings-, kennis- en innovatieagenda 2019-2020 (UKA) van de Agenda IJsselmeergebied 2050 uitgebracht.

In het BO-MIRT van 22 november 2018 is een voorkeursbeslissing genomen voor de aanpak van de erosie langs de Friese IJsselmeerkust, in combinatie met een regionaal pakket van maatregelen. Het Rijk financiert hiervan uit het Deltafonds 12 miljoen euro, de regio en de Vogelbescherming dragen samen 4,9 miljoen euro bij.

Net als Friese IJsselmeerkust vallen ook de projecten [De Nieuwe Afsluitdijk](#), [IJssel-Vechtdelta](#), [Markermeer-IJmeer](#), de Gastvrije Randmeren en de (MIRT-)onderzoeken voor de Oostvaarders-oever en de Wieringerhoek onder de UKA.

Zuidwestelijke Delta

Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta

In 2018 is in het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta het [plan van aanpak](#) vastgesteld voor de ontwikkeling van een gebiedsagenda voor de Zuidwestelijke Delta. In de gebiedsagenda worden de streefbeelden en opgaven voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie ([Deltaprogramma](#)), waterkwaliteit en natuur (PAGW) en economie zoveel mogelijk met elkaar verbonden.

Grevelingen en Volkerak-Zoommeer

De inzet van het [Programma Grevelingen Volkerak-Zoommeer](#) is om de bekostiging sluitend te maken van het terugbrengen van beperkt getij in de Grevelingen en in het Volkerak-Zoommeer. De extra bijdrage van 75 miljoen euro uit de Enveloppe natuur en waterkwaliteit van het regeerakkoord leidde in 2018 tot een opdracht aan Rijkswaterstaat om de planuitwerkingsfase voor de Grevelingen voor te bereiden.

Rijkswaterstaat heeft eind 2018 de realisatie van de Innovatieve Zoet-Zoutscheiding in de Krammersluizen geïntegreerd in het [Project Renovatie Krammersluizen](#). Daarmee wordt de zoutlast van de Oosterschelde op het Volkerak-Zoommeer op efficiënte wijze beheerst. Dit is nodig om de huidige zoetwaterfunctie van het Volkerak-Zoommeer adequaat te kunnen blijven vervullen.

Oosterschelde

In 2018 is een [plan van aanpak](#) ontwikkeld voor de verbinding van het [MIRTonderzoek Integrale Veiligheid Oosterschelde](#) met de aanpak van de zandhonger van de Oosterschelde en met gebruiksfuncties zoals ecologie, landschap en visserij.

Westerschelde

Vlaanderen en Nederland werken in de VlaamsNederlandse Scheldec commissie aan een Agenda voor de Toekomst voor een integrale en duurzame ontwikkeling van het Schelde-estuarium. In 2018 is het eerste [onderzoeksprogramma](#) van deze toekomstagenda afgerond. De resultaten daarvan zijn geëvalueerd op grond van het [Verdrag Beleid en Beheer Schelde-estuarium](#).

Waddengebied en Eems Dollard Gebiedsagenda Wadden 2050

Op verzoek van het Regiecollege Waddengebied (RCW) zijn voor zeven thema's [discussiepapers](#) opgesteld, waarover het RCW vervolgens een advies uitbrengt aan de Stuurgroep Gebiedsagenda. De papers schetsen de belangrijkste ontwikkelingen, dilemma's en oplossingsrichtingen en worden meegenomen in de verdere uitwerking van de Gebiedsagenda. Het laatste advies is november 2018 uitgebracht.

Beheerautoriteit Waddenzee

Op 22 januari is de Tweede Kamer door de ministers van IenW en LNV [geïnformeerd](#) over de verkenning Beheerautoriteit Waddenzee.

Eems-Dollard

Op 14 september 2018 werd in Delfzijl de eerste conferentie over het [Meerjarig Adaptief Programma Eems-Dollard 2050](#) gehouden.

Trilaterale regeringsconferentie

Op 4 juli 2018 is de Tweede Kamer door de minister van LNV [geïnformeerd](#) over de uitkomsten van de dertiende trilaterale regeringsconferentie over de Waddenzee. Naast de regeringsconferentie zijn ook een trilaterale havenconferentie en een nationaal Waddencongres van het Waddenfonds gehouden. Hier is het [Pact van Marrum](#) tussen de Waddenzeehavens en de [Coalitie Wadden Natuurlijk](#) ondertekend.

Programma naar een Rijke Waddenzee

Op 13 december 2018 is de Tweede Kamer door de minister van LNV [geïnformeerd](#) over het programmaplan van het programma Naar een Rijke Waddenzee 2019-2022.

5 Duurzaamheid

Duurzame ontwikkeling heeft als doel om aan te sluiten op de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in gevaar te brengen. De lineaire economie van grondstoffen winnen, gebruiken en lozen in het milieu wordt omgebogen naar een circulaire economie.

Energietransitie

Green Deal Energie

De waterschappen streven ernaar om in 2025 **energieneutraal** te zijn. Speerpunt is de inzet van assets binnen het waterbeheer voor de opwekking van energie. Rioolwaterzuiveringen worden energiefabrieken die elektriciteit en biogas leveren. Uit oppervlaktewater en afvalwater kan warmte en koude worden gewonnen. In het kader van de nieuwe Green Deal Energie is in 2018 een expertisenetwerk Windturbines bij Waterkeringen opgericht. Dit expertisenetwerk heeft een **handreiking** opgesteld voor de plaatsing van windmolens nabij waterkeringen. De handreiking bevat aanbevelingen voor het omgaan met **wetgeving, bestuur en beleid** en technische kwesties. Het doel van de handreiking is om een uniforme aanpak bij de waterschappen en Rijkswaterstaat te bevorderen.

Green Deal Aquathermie

Aquathermie is een nieuwe techniek om warmte te winnen uit oppervlakte, afval- en drinkwater. Het is in 2018 in het **Ontwerp van het Klimaatakkoord** opgenomen als een van de duurzame bronnen voor aardgasvrije wijken, naast geothermie, restwarmte en groen gas. Om deze bron van naar schatting vijftig procent van de warmte- en koudevoorziening van Nederland goed te verankeren in de Transitievisie Warmte van gemeenten, hebben de ministeries van Economische Zaken en Klimaat, Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Binnenlandse Zaken Koninkrijksrelaties (BZK) met de waterbeheerders afgesproken een Green Deal te sluiten. Binnen het **programma Aardgasvrije Wijken** van BZK zijn diverse **proeftuinen** geselecteerd, waarvan enkele met aquathermie als warmtebron experimenteren.

Circulaire economie

Na de zomer van 2018 ging de **Taskforce herijking afvalstoffen** van start. De taskforce is ingesteld voor het oplossen van belemmerende regelgeving rond afvalstoffen en het wegnemen van hindernissen op weg naar een circulaire economie. Vertegenwoordigd zijn de

koepels van decentrale overheden, het bedrijfsleven en de omgevingsdiensten. In een brede klankbordgroep worden de belanghebbende organisaties uitgenodigd deel te nemen aan dit initiatief van de Unie van Waterschappen en het ministerie van IenW. Medio 2019 is het eindrapport beschikbaar. Dit advies draagt bij aan het [Rijksbrede programma Nederland Circulair in 2050](#) en het [Interbestuurlijk programma](#).

Duurzaam IenW

De ambitie van het ministerie van IenW is om in 2030 klimaatneutraal te zijn. Hiervoor is het programma Duurzaam IenW opgezet, dat zich in eerste instantie richt op het energieneutraal maken van de grote netwerken, te weten het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet en hoogwatersysteem. Inmiddels zijn hierover afspraken gemaakt en is dit beleid in gang gezet. Deze afspraken gaan bijvoorbeeld over het aanbrengen van LED-verlichting in tunnels en energiebesparing in gebouwen van Rijkswaterstaat. Het programma Duurzaam IenW ziet toe op duurzaam inkopen en op toepassen van circulariteit bij projecten. Het ministerie geeft ook bij de opdrachtverlening aan Rijkswaterstaat duurzaamheid een belangrijke plek. Dit komt ook tot uiting in het programma Verduurzaming MIRT.

Duurzaamheid bij de waterschappen

De waterschappen hebben scherpe ambities op het gebied van CO₂-reductie en circulair werken. De [Aanpak Duurzaam GWW](#) en [Maatschappelijk Verantwoord Inkopen](#) zijn twee werkwijzen om deze ambities bij alle activiteiten, programma's en projecten van de waterschappen in te vullen. Deze twee werkwijzen worden sinds 2018 ingezet om de ambities op het gebied van circulaire economie te realiseren.

Belangrijke ontwikkelingen bij de rioolwaterzuivering van de afgelopen jaren zijn de [Nereda technologie](#), het modulair bouwen van zuiveringsinstallaties en hergebruik van grondstoffen uit afvalwater.

Duurzaamheid in de drinkwatersector

De drinkwaterbedrijven streven ernaar om hun footprint zo klein mogelijk te houden door een duurzame balans te vinden tussen waterwinning, natuurbeheer en milieubeleid. Zo worden natuurgebieden ecologisch beheerd en zijn – in het kader van verdrogingsbestrijding – productievolumes verlaagd of productielocaties verplaatst naar niet-verdrogingsgevoelige gebieden. De drinkwaterbedrijven voeren een duurzaam inkoopbeleid en in de dagelijkse bedrijfsvoering wordt gebruik gemaakt van duurzaam opgewekte stroom. Daarnaast wordt gestreefd naar een zo laag mogelijk energiegebruik en waterverlies. Vrijwel alle reststoffen uit de drinkwaterproductie, zoals slib, kalkkorrels en waterijzer, worden hergebruikt, bijvoorbeeld als vulstof in tapijttegels en als kalkmeststof in de land- en tuinbouw.

Duurzame energie en water

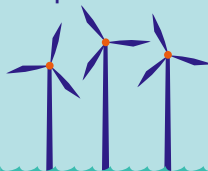
Mogelijkheden voor winning van duurzame energie in de Nederlandse wateren

Nederland is een waterrijk land. Een deel van dit water kan ingezet worden bij de opwekking van duurzame energie, zowel elektriciteit als warmte en koude. Dit overzicht toont de belangrijkste methoden om energie op water te winnen.

Energie opwekken op het water

Windparken

Op zee, op een klein deel van het IJsselmeer en het Markermeer en langs dijken.

Veel ruimte nodig

Drijvende zonnepanelen

Op geschikte wateroppervlakten, zoals slibdepts.

Bij grote aantallen nadelig voor biodiversiteit

Energie winnen uit het water zelf

Thermische energie uit het oppervlaktewater

Verwarming en koeling van gebouwen dichtbij waterlopen, kunstwerken, gemalen en plassen. Vaak gecombineerd met warmte- en koude-opslag in bodem om het seizoenafhankelijk te maken.

Potentieel: 12% warmte- en 54% koudevraag NL

Voorbeeld: koeling

Waterkracht

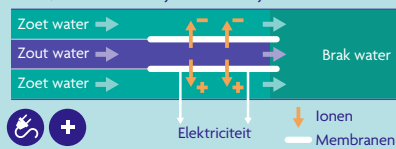
Uit stromend water in rivieren, hoogteverschillen bij waterkeringen en uit de getijden van de zee.

Soms vis-onvriendelijk

Blaue energie

Met deze techniek wordt elektriciteit gewonnen uit het verschil in zoutconcentratie tussen zout en zoet water, onder meer bij de Afsluitdijk.

Energieopslag

Het is ook mogelijk opgewekte energie tijdelijk op te slaan in het water. Duurzame energie kan daardoor efficiënter worden ingezet.

Voorbeelden zijn het opslaan van water in hoger gelegen bekken, zodat het later voor waterkracht beschikbaar is, en het verpompen van zout water dat later ingezet kan worden bij de opwekking van blauwe energie.

Opwekking Elektriciteit

Opwekking warmte/koude

Potentieel voor Nederland +++ zeer hoog, ++ hoog, + redelijk

Belangrijkste mogelijke nadeel

6 Internationaal

Te veel, te weinig of te vies water speelt inmiddels een cruciale rol bij negentig procent van de natuurrampen op aarde. Door verstedelijking, bevolkingsgroei en klimaatverandering groeit de internationale vraag naar waterexpertise. Dit biedt kansen om met Nederlandse expertise bij te dragen aan oplossingen.

Internationale waterambitie (IWA)

Het internationale beleid voor de Nederlandse inzet op Klimaatadaptatie en Water is vastgelegd in de [Internationale Waterambitie](#) (2016-2021) van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW). Vanwege de relatie tussen water en voedsel wordt sinds het aantreden van het kabinet Rutte III tevens het nieuwe ministerie van LNV in de samenwerking betrokken. Deze ontwikkelingen van het kabinetsbeleid op het gebied van klimaat en de [Sustainable Development Goals](#) leiden tot een actualisering van deze ambitie. Het streven is om de Tweede Kamer hierover in 2019 te informeren.

De Internationale Waterambitie is gericht op adequate watervoorziening, grotere weerbaarheid en minder schade wereldwijd. Het ministerie van IenW zet in op multilaterale en bilaterale activiteiten om bij te dragen aan oplossingen. Dit doet zij samen met waterschappen, drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, het Nederlandse bedrijfsleven, NGO's en kennisinstellingen. In 2018 bracht de minister van IenW twee werkbezoeken aan India en Polen om de bilaterale samenwerking en versterking van de handelsrelatie te bevorderen.

Blue Deal

De ministeries van IenW en BZK ondertekenden in 2018 met 21 waterschappen de [Blue Deal](#). Het ambitieuze doel van dit programma is om twintig miljoen mensen in veertig stroomgebieden toegang te geven tot voldoende, schoon en veilig water. Het programma draagt bij aan het behalen van de [Sustainable Development Goals 6.3 - 6.6](#), de [Internationale Waterambitie](#) en de visie van de [Dutch Water Authorities](#).

Topsectorenbeleid

Vastgelegd in het Regeerakkoord is dat het topsectorenbeleid zich meer richt op maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering, verzilting, verdroging en extreme weerpatronen. De staatssecretaris van het ministerie van EZK [schreef](#) op 13 juli 2018 aan de

Tweede Kamer dat dit kabinet in het nieuwe missie-gedreven innovatiebeleid niet de sectoren centraal stelt, maar sector-overschrijdende maatschappelijke uitdagingen. De [Topsector Water en Maritiem](#) is betrokken bij meerdere missies en stimuleert de praktijktoepassing van innovaties op deze gebieden door middel van intensieve samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Met deze proeftuin voor kennis en innovatie vormt Nederland een etalage voor de rest van de wereld. Het bedrijfsleven kan vervolgens met de opgedane kennis ook in het buitenland oplossingen bieden.

Global Commission on Adaptation

In 2018 nam Nederland het initiatief om samen met zestien andere landen van over de hele wereld een mondiale commissie op te zetten om de klimaatadaptatie actie-agenda te versnellen. Deze [Global Commission on Adaptation](#), onder leiding van Ban Ki-Moon, Bill Gates en CEO Kristalina Georgieva van de Wereldbank, vestigt wereldwijd de aandacht op de noodzaak ons te wapenen tegen de gevolgen van klimaatverandering. De commissie werkt ook aan concrete plannen en oplossingen.

In september 2019 worden de plannen aan de Verenigde Naties gepresenteerd. Daarna volgt een jaar van actie. De minister van IenW is lid van de Global Commission.

Watergezant

Sinds maart 2015 is Henk Ovink Nederlands eerste watergezant. Namens Nederland zet hij zich in voor het wereldwijd versterken van het waterbewustzijn, het werken aan water- en klimaatadaptatieprojecten voor de versterking van de weerbaarheid in delta's, in steden en op die plekken waar water elke dag schaarser wordt.

Het High Level Panel on Water van 14 maart 2018 in New York, met premier Rutte en watergezant Ovink, resulteerde in het actieplan [Making Every Drop Count](#). Het Valuing Water Initiative dat uit het actieplan voortkomt en door Nederland wordt geleid, kent inmiddels een groot aantal publieke, private en NGO-partners. Het doel is om best practices door te helpen ontwikkelen, maar ook om *peer-to-peer learning* en *accountability* te versterken. Tot slot heeft de watergezant actieve ondersteuning geboden in de bilaterale programma's in de IWA-focuslanden.

In 2018 verscheen het PBL-rapport [The Geography of Future Water Challenges](#), een initiatief van de watergezant. De studie laat onder meer zien dat droogte, overstromingen en slechte sanitaire voorzieningen zorgen voor de grootste watergerelateerde uitdagingen. Naar verwachting hebben in 2050 ruim twee miljard mensen onvoldoende sanitaire voorzieningen en wonen 1,6 miljard mensen in overstromings-gevoelige gebieden. Ook de voedselproductie in de nu al kwetsbare gebieden komt verder onder druk te staan en rivieren en zeeën zullen volgens het PBL-rapport verder vervuilen.

7 Financiën en doelmatigheidswinst

Overheden en drinkwaterbedrijven geven jaarlijks ruim zeven miljard euro uit om Nederland tegen overstromingen te beschermen en voor de beschikbaarheid van voldoende en schoon water. Als gevolg van de klimaatverandering nemen de kosten de komende jaren toe. In 2011 spraken de waterpartijen af om de beschikbare middelen zo doelmatig mogelijk te besteden.

Kosten waterbeheer in Nederland

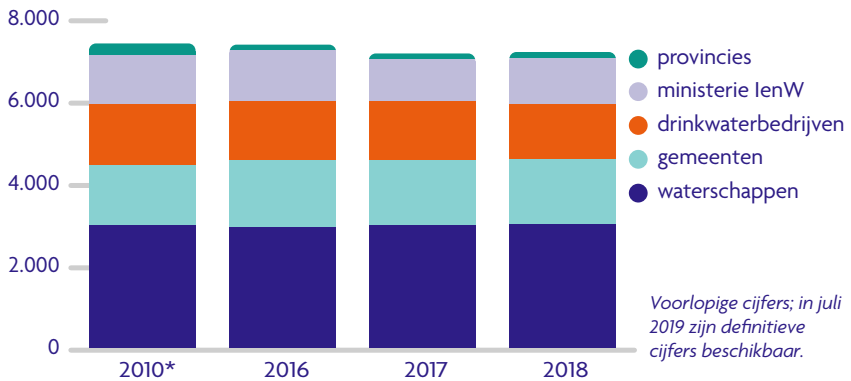
De totale kosten om Nederland te beschermen tegen overstromingen en te zorgen voor voldoende en schoon (drink)water bedroegen 7,3 miljard euro in 2018. Dit is 1,6 procent hoger dan in 2017. Deze toename is voornamelijk het gevolg van fluctuerende programma-uitgaven bij het Rijk.

Financiën

Uitgaven verdeeld over overheden

Miljoen euro per jaar, prijspeil 2018

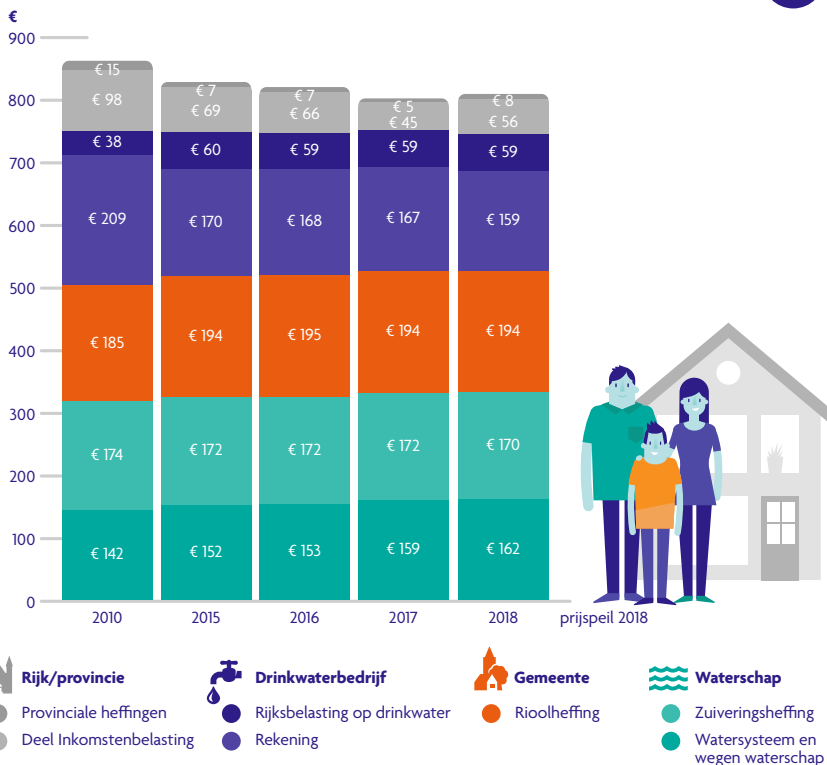

Figuur 1: Kosten waterbeheer verdeeld over overheden (prijspeil 2018)

De kosten voor het waterbeheer worden via diverse lokale belastingen, Rijksbelastingen en de drinkwatertarieven betaald. In de [rapportage](#) financiën en doelmatigheidswinst in het waterbeheer is de gemiddelde lastendruk weergegeven voor diverse huishoudens en bedrijven. Figuur 2 toont de gemiddelde lastendruk voor een gezin met één kind in een koopwoning (prijspeil 2018).

Lastendruk meerpersoonshuishouden

Gemiddelde lasten voor watertaken voor een meerpersoonshuishouden met koopwoning

Figuur 2: Gemiddelde lasten voor een meerpersoonshuishouden met koopwoning (in euro's)

Doelmatigheidswinst

In onze laaggelegen delta worden voortdurend maatregelen genomen in het watersysteem om de veiligheid, bewoonbaarheid en volksgezondheid te garanderen. Om gelijktijdig de belastingen en drinkwatertarieven voor huishoudens en bedrijven betaalbaar te houden, hebben drinkwaterbedrijven en overheden met een rol in het waterbeheer in het [Bestuursakkoord Water \(BAW\)](#) afgesproken om de kostenstijging te beperken.

Deze afgesproken doelmatigheidswinst loopt op tot 750 miljoen euro per jaar in 2020. De infographic in figuur 3 geeft de onderverdeling van deze doelmatigheidswinst weer.

Doelmatigheidswinst

Bestuursakkoord Water 2011

Doelstelling

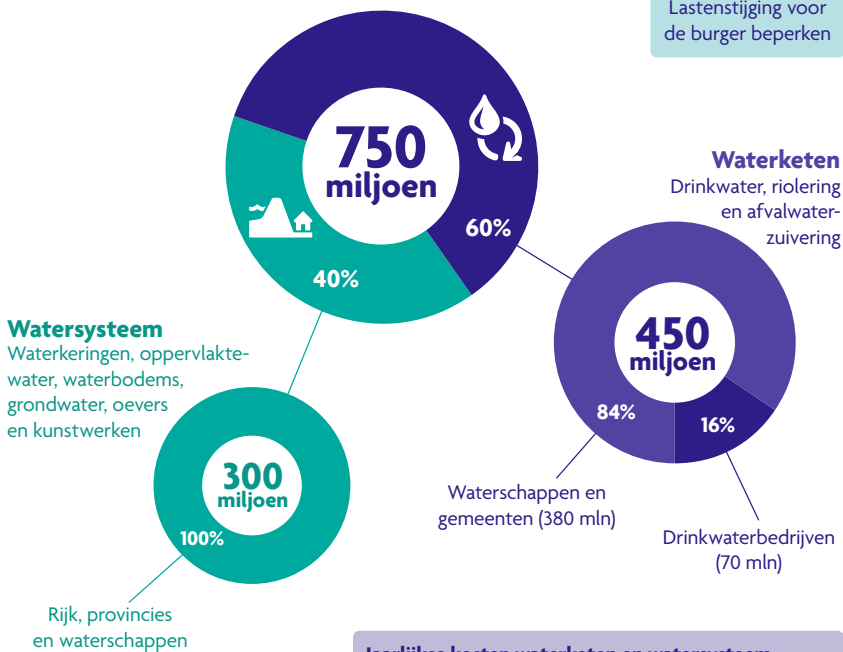
Nastreven doelmatigheidswinst, oplopend tot 750 miljoen/jaar in 2020

Periode

Doel

Lastenstijging voor de burger beperken

Jaarlijkse kosten waterketen en watersysteem

De totale jaarlijkse kosten waren in 2011 ongeveer 7 miljard euro. Zonder maatregelen had dit kunnen oplopen tot 8 à 9 miljard euro in 2020.

Figuur 3: Onderverdeling doelmatigheidswinst

Jaarlijks wordt over de voortgang van deze doelmatigheidswinst **gerapporteerd** over twee sporen:

Spoor 1: Ontwikkeling van de lokale lasten en kosten

Spoor 2: Doelmatigheidswinst in de praktijk

Elke drie jaar, voor het laatst in 2017, wordt **gerapporteerd** over het derde spoor:

Spoor 3: Ontwikkeling van de geleverde prestaties

Spoor 1: Ontwikkeling van de lokale lasten en kosten

Ontwikkelingen in de waterketen

De trend van een gematigde stijging van de heffingen voor de rioolwaterketen is ook in 2018 voortgezet. De realisatie van de belastingopbrengsten van waterschappen en gemeenten in de rioolwaterketen lag 505 miljoen euro lager ten opzichte van de BAW-prognose. De besparingen op de heffingsinkomsten worden hiermee sneller gerealiseerd dan bij het afsluiten van het BAW werd verwacht. De opbrengst in 2018 was lager dan in 2017, omdat de opbrengststijging lager is dan de inflatie.

De besparingen zijn mede te danken aan het toepassen van een andere investeringsstrategie. Deze kent een aantal aspecten:

1. Nut en noodzaak van investeringen worden beter in beeld gebracht.
2. Met assetmanagement en risico-gestuurd onderhoud wordt de technische levensduur optimaal benut.
3. Gemeenten en waterschappen nemen vaker gezamenlijk investeringsbeslissingen.

De kosten van de drinkwaterbedrijven ontwikkelden zich in 2018 gunstiger dan de BAW-prognose en liggen hier inmiddels 92 miljoen euro onder. Dit komt met name doordat besparingen versneld zijn doorgevoerd en extra is bespaard in de operationele bedrijfsvoering. Ook ligt het investeringsniveau bij enkele drinkwaterbedrijven lager dan de prognose door verbeteringen in het assetmanagement.

Ontwikkelingen in het watersysteem

Als gevolg van het BAW gingen waterschappen meebetalen aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma en hebben zij de muskusrattenbestrijding overgenomen van de provincies. In de BAW-prognose werd ervan uitgegaan dat de toename van de kosten uit de belastingopbrengsten zouden worden betaald. Een deel van de toegenomen kosten hebben de waterschappen ten laste van de reserves gebracht en niet ten laste van de belastingplichtigen. Samen met de vele doelmatigheidsinitiatieven heeft dit ertoe geleid dat de waterschappen in 2018 een doelmatigheidswinst hebben gerealiseerd in het watersysteem van circa 270 miljoen euro.

De kosten voor het waterbeheer bij provincies zijn ten opzichte van 2010 met ruim 117 miljoen euro gedaald. Dit komt met name door het vervallen van taken, zoals de muskusrattenbestrijding, en wijzigingen in beleid en ambities van provincies. Ook is de efficiency toegenomen waarmee de afgesproken doelmatigheidswinst van 9 miljoen euro is gerealiseerd.

De doelmatigheidsdoelstelling van 25 miljoen euro heeft Rijkswaterstaat gerealiseerd binnen een [totaalpakket aan efficiencymaatregelen van 800 miljoen euro \(p. 176\)](#), om de onderhoudsproblematiek tot en met 2020 te dekken. De verwachte prognoserealitatie bedraagt tussen de 815 en 820 miljoen euro en wordt dus ruimschoots gerealiseerd.

Spoor 2: Doelmatigheidswinst in de praktijk

De afgesproken doelmatigheidswinst wordt in de waterketen grotendeels gerealiseerd door afstemming van taken tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Gemeenten en waterschappen hebben hun krachten gebundeld in 49 regio's, waarbij ook de drinkwaterbedrijven zijn betrokken. De koepels Unie van Waterschappen, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Vereniging van Waterbedrijven in Nederland stimuleren en faciliteren de samenwerkingsverbanden. De samenwerking wordt verder gefaciliteerd via kenniscoaches en het digitale platform [samenwerkenaanwater.nl](#). De drie koepels brengen jaarlijks de voortgang en het tussentijdse resultaat van de samenwerking in beeld.

Drinkwaterbedrijven werken buiten de waterketen ook veel samen met andere organisaties, waaronder de nutsbedrijven. Werkzaamheden van verschillende nutsfuncties, zoals aanbesteden, projectmanagement en toezicht, kunnen hierdoor zoveel mogelijk gezamenlijk worden uitgevoerd.

Voor het hoofdwatersysteem realiseert Rijkswaterstaat efficiency door een andere wijze van aanbesteden en door het meerjarig contracteren van het overige variabel onderhoud.

Conclusie

In 2018 bedraagt de doelmatigheidswinst in de waterketen circa 597 miljoen euro en in het watersysteem circa 304 miljoen euro. Hiermee komt de totale gerealiseerde doelmatigheidswinst uit op circa 900 miljoen euro. Dit is hoger dan de doelstelling uit het BAW van 750 miljoen euro. Omdat de doelstelling ruimschoots wordt gerealiseerd, ontwikkelen de heffingen voor burgers en bedrijven zich gematigder dan zonder het BAW het geval zou zijn geweest.

Colofon

De Staat van Ons Water is een uitgave van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Coördinatie:

Annemiek Bosch, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Tekstredactie:

Gerard Haverkamp, Alphen aan den Rijn

Infographics:

Rijkers Infographics, Den Haag

Vormgeving:

Mijs Cartografie en Vormgeving, Rotterdam

Den Haag, mei 2019